

Didier De Vreese en de universiteit van het leven

Als mijn vrouw telefoon krijgt op zondagmorgen, moet zij altijd zeggen: "mijne man zit in 't gevang". Hoe ik daar terecht kwam? Wel, als leraar Nederlands-Engels wou ik na meer dan 30 jaar lesgeven wel eens iets anders doen. Via een vrouwelijke cipier kwam ik te weten dat men een leraar Nederlands zocht om les te geven aan allochtonen in de gevangenis. Ik solliciteerde en werd na meer dan een jaar geselecteerd. Ik vond mijn liefde om les te geven, die ik een beetje kwijt was, helemaal terug in de gevangenis: wat een respect, wat een concentratie, wat een motivering... Ik bloeide weer helemaal open. Maar mijn liedje was vlug uitgezongen, want na een jaar nam een andere instantie het over.

Ik vertelde aan de culturele dienst dat ik toch zo graag in de gevangenis zat en vroeg of ik daar niet kon blijven. "Wat wil je doen", vroeg men mij, en ik antwoordde prompt: "steek mij maar in de aalmoezeniersdienst". Daar zit ik nu nog steeds. Ik werk er samen met Ives Demey, redemptorist, en Johan Van Wassenhove, diaken, en ik ben de pastor, de vrijwillige pastorale medewerker in de rooms-katholieke aalmoezeniersdienst. Ik vul er mijn dagen met missen mee helpen organiseren, voorbeden maken, lector zijn, bezinningen mee begeleiden, gespreksavonden mee ondersteunen, koren binnenleiden, en vooral celbezoeken doen: dat is het boeiendste!

1 Didier De Vreese (57) is leerkracht in het Sint-Paulusinstituut te Gent. Naast zijn vrijwilligerswerk als pastor in de gevangenis doet hij 'nog enkele andere dingetjes' om de tijd te doden: poëzie schrijven en voorlezen, asielzoekers helpen, atletiek geven aan 55-plussers en Nederlands aan AFS-studenten. Op 30 maart organiseerde hij een gesponsorde marathonloop voor de Zuidactie.

Moordenaars, verkrachters, pedofielen, dieven, optickers... het zijn allemaal mensen met problemen, die voorat veel hulp en steun nodig hebben, begeleiding, therapie in plaats van straf. Als leerlingenbegeleider op school had ik al wel wat gehoord en meegemaakt, maar dit is maar klein bier vergeleken met wat je op cel hoort en ziet. Dat is de universiteit van het leven...

Ik probeer vooral luisterend oor te zijn voor de gedetineerden en geïnterneerden, vertrouwenspersoon, vaderfiguur, klaagmuur, pispaal soms, het maakt me niet uit, als ik maar kan helpen: een brief schrijven, vertalen, wat postzegels of omslagen uitdelen, een beetje tabak geven, maar ook een paternoster of kruisje meegeven, of bijbels, of andere tekstjes bezorgen. Telefoontjes doen is ook één van onze bezigheden, praten en ondersteunen dus.

Vooraf in de C-vleugel kom ik graag; bij de internés, de psychiatrische patiënten. Dat zijn echt de grootste sukkelaars, de meest kwetsbaren, uit vaak kansarme en zwaar erfelijk belaste milieus: hun authenticiteit is vaak ontroerend. Ik kaart er soms mee omdat ze soms niet in staat zijn tot serieuze gesprekken, maar hun vriendschap en vertrouwen is aandoenlijk... En vooral verlatend! Een dag zonder gevangenis is een verloren dag, zou je haast denken. Met bijzondere dank aan mijn vrouw voor zoveel begrip voor zoveel uithuisigheid...

Meer zorgvragen bij jongeren Wat kunnen we eraan doen?

Frustratie

In de klas zit bijvoorbeeld een leerling met een leerstoornis, of één van de kinderen die je begeleidt heeft naast een mentale beperking ook een psychiatrische problematiek. Het zijn problemen waarbij je je vaak machteloos voelt, omdat je niet altijd de kennis óf bevoegdheid hebt om ze aan te pakken. En dat leidt tot frustratie. Want de hulp van een andere sector inroepen is niet evident. Dat bewijzen deze getuigenissen.

"Vanuit het gewoon onderwijs vraagt men soms de hulp van de geestelijke gezondheidszorg bij traumatische gebeurtenissen. Maar het valt niet binnen het gewone takenpakket van de geestelijke gezondheidszorg om aan deze terecht vragen tegemoet te komen."

"Een kind wordt vanuit de Bijzondere Jeugdbijstand doorverwezen naar een orthopedagogisch centrum omwille van een verstandelijke beperking. Die blijkt er eigenlijk amper te zijn. Het kind vertoont wel zeer ernstige psychiatrische stoornissen. Het heeft niemand in zijn omgeving. Ons orthopedagogisch centrum kan de ondersteuning niet geven, de kinderpsychiatrie zit tjokvol... wat doen we?"

"In één van onze orthopedagogische centra wordt een kind op maandag doorverwezen naar een K-dienst (kinderpsychiatrie), die het kind op woensdag doorstuurt naar een observatie- en oriëntatiecentrum (Bijzondere Jeugdzorg). Dat centrum werkt toevallig onder de vleugels van dat eerste orthopedagogisch centrum. Waar zijn we mee bezig?"

Wablief?

Sociologische invalshoek: de sociologie bestudeert mensen en hun gedrag en houdt daarbij rekening met hun omgeving: de maatschappij waarin ze leven, de gezinsstructuur die ze kennen en de normen en waarden die er heersen.

Existentiële invalshoek: heeft te maken onze 'existentie', ons 'zijn'. De existentiële context gaat uit van zingevingsvragen zoals 'wie ben ik eigenlijk?', 'wat doe ik hier?' en 'wat is mijn plaats hier?'.

Medisch-biologische invalshoek: gedrags- en emotionele problemen kunnen ook een lichamelijke (neuro-biologische) oorzaak hebben. Dit is één van de onderzoeksdomeinen van de medisch-biologische wetenschap.

Pedagogische invalshoek: deze invalshoek benadert de problematiek specifiek vanuit de opvoedings- en onderwijscontext (al dan niet binnen een gespecialiseerde setting).

Oorzaken en oplossingen?

Gevalen als deze hebben ons als organisatie Broeders van Liefde aan het denken gezet. We stellen ons al een tijd de vraag hoe we de expertise van het onderwijs, het buitengewoon onderwijs, de orthopedagogische centra en de geestelijke gezondheidszorg kunnen verbreden. En vooral: hoe kunnen we aan kruisbestuiving doen? Om hierop een antwoord te zoeken organiseerden we eind vorig jaar een rondetafel. 4 werkgroepen dachten vanuit 4 invalshoeken (psycho-pedagogisch, existentieel, sociologisch en medisch-biologisch) na over de oorzaken van de toenemende zorgvragen én over de kansen en de beperkingen om er iets aan te doen. Nu wordt er binnen de organisatie verder nagedacht over concrete initiatieven. Binnenkort gaan we daarover in overleg met gebruikersorganisaties, het middenveld, vakorganisaties, de politiek, ...

Collega's getuigen

Wij vroegen aan 6 collega's hoe zij dit alles ervaren in hun werksituatie. Ze komen uit verschillende sectoren en uit verschillende regio's: Wouter Degryse en Steven Vanderiviere zijn opvoeders in respectievelijk de adolescentenleefgroep en de puberclubster van orthopedagogisch centrum Sint-Idesbald (Roeselare), Claudine De Norre is directrice en leerkracht in Vrije Kleuterschool (Brakel), Greet Leduc is orthopedagoge in het BuSO Sint-Ferdinand (Lummen), Dirk Decaluwé is coördinator 1ste en 2de graad in het Technisch Instituut Sint-Laurens (Zelzate) en Mark Frederickx is teamcoördinator van de K-dienst (kinder- en jeugdpsychiatrie) van het P.C. Broeders Alexianen (Tienen).

Met welke problemen krijgen we te maken?

"Wij ervaren dat jongeren het steeds moeilijker hebben om hun schoolloopbaan tot een goed einde te brengen. Spijbelen is een probleem dat zeer moeilijk aan banden te leggen is. Het is negatief gedrag dat je moet veroordelen en dat gesanc-tioneerd moet worden. Vaak zien we dat jongeren ook weglopen van de maatregelen die genomen worden na hun spijbeldrag. Voor je het weet beland je in een vicieuze cirkel, waarin je ziet dat jongeren al hun verantwoordelijkheden naast zich neer leggen."

Wouter Degryse

"Veel ouders gaan met 2 uit werken en zijn 's avonds te moe om nog kwalitatieve tijd door te brengen met hun kinderen. Diezelfde kinderen zijn een stuk mondiger geworden en kloppen met hun zorgen en vragen elders aan. De plaats waar ze het grootste deel van de dag doorbrengen, hun school, heeft daardoor een stukje van deze opvoedende taak overgenomen. Dat leerlingen mondiger geworden zijn is een positieve evolutie. Ze praten gemakkelijker over hun problemen en dagelijkse zorgen. Onze niet te onderschatten taak is hen daar op de juiste manier mee te leren omgaan... een hele uitdaging die beslist de moeite waard is."

Dirk Decaluwé

"Vroeger zei men: 'ik heb een kind in mijn klas dat moeilijk kan stilzitten', maar nu krijgt alles een naam. De maatschappij verwacht ook meer van jongeren: de druk is zo groot dat ze die niet meer kunnen verwerken. En er is ook een zekere normvervaging. Jongeren hebben minder schroom om regels en grenzen te overschrijden."

Greet Leduc

"We merken vooral dat de complexiteit van de problemen stijgt: één probleem staat meestal niet alleen. We hebben meer en meer te maken met jongeren die verschillende drugs gebruiken en zogenaamde 'multiprobleemgezinnen'. Niet alleen gemarginaliseerde gezinnen trouwens, maar ook 'gewone'."

Mark Frederickx

"Ik illustreer even met het verhaal van Jan. Hij heeft zijn echte vader nooit gekend. Met zijn mama heeft Jan een hechte relatie, hoewel hij nooit lang bij haar heeft gewoond. Zijn internaatleven kunnen we omschrijven als moeilijk. Hij is voor weinig groepsactiviteiten te motiveren, steelt en maakt dingen stuk. Er zijn voortdurend discussies en crisissen. Als opvoeder van Jan is het vooral moeilijk om te blijven investeren in hem. Het lijkt wel of alle moeite bij voorbaat verloren is. Het brengt niks op, het is als een groot bodemloos vat dat je niet opgevuld krijgt."

Steven Vanderiviere

Hoe pakken we het nu aan?

"Jan gaat af en toe preventief naar de time outleefgroep, waar er geen of minder andere jongeren zijn. Als er tijd voor is doet hij iets met zijn begeleider, zonder andere kinderen. Momenteel gaat Jan niet naar school maar naar een zorgboer. Dat loopt heel goed."

Steven Vanderiviere

"Wij overleggen vaak in team, hebben een goede band met het CLB en krijgen GON-begeleiding (*het GON of geïntegreerd onderwijs is bedoeld om leerlingen met een handicap of met leer- en opvoedingsmoeilijkheden de lessen te laten volgen in een school voor gewoon onderwijs, nvdr*). We zoeken zelf naar zoveel mogelijk informatie en volgen bijscholingen."

Claudine De Norre

"De juiste aanpak vinden is vaak zeer complex. Hoe doorbreek je vluchtgedrag dat al een gewoonte geworden is? Hoe ga je om met jongeren die niet lijken te willen investeren in hun toekomst? Hoe motiveer je hen, terwijl je hun vluchtgedrag moet aanpakken en afkeuren?"

Wouter Degryse

"Onze leerkrachten volgen bijscholingen en krijgen ondersteuning. We wisselen ervaringen uit met het hele team. We houden jongeren zoveel mogelijk op school en geven ze veel

nieuwe kansen. Maar als dat niet voldoende is, bekijken we in samenwerking met externe partners zoals de geestelijke gezondheidszorg en het CLB wat we nog kunnen doen. We hebben nu met verschillende partners een denktaak opgericht over schooluitval."

Greet Leduc

"We hebben met onze dienst al verschillende pogingen gedaan om buiten ons eigen kader te denken. Zo hebben we in een samenwerkingsverband met O.C. Sint-Ferdinand geprobeerd ons aanbod voor jongeren met een drugsproblematiek te vertalen naar jongeren met een mentale beperking. Het werd al snel duidelijk dat elke sector zijn eigen taal en focus heeft, en dat het belangrijk is om elkaar goed te leren kennen."

Mark Frederickx

"We hebben voor bepaalde klasgroepen op vrijdag het titularisuur-tje. Daar bespreekt men met de klas de afgelopen week, want sommige problemen of moeilijkheden kunnen zorgen voor het disfunctioneren van een hele klasgroep. Door hiervoor tijd vrij te maken werken we preventief en voorkomen we erger. Voor extra hulp kunnen we rekenen op het CLB en enkele externen zoals plaatselijke psychologen en thuisbegeleiding. Maar soms lukt het eens niet... dan kan je niets anders zeggen dan: 'dit overschrijdt onze draagkracht'."

Dirk Decaluwé

Wat kunnen we anders doen?

"Wanneer we over schoolvervangende programma's spreken, raken we voor een stuk ook aan het domein van de sector welzijn. Op dat niveau is het soms nog wat zoeken hoe sector onderwijs en sector welzijn nog beter in overeenstemming kunnen komen. Het is wel een geruststelling te horen dat andere scholen en voorzieningen die problemen ook ondervinden. Het is fijn om expertise uit te wisselen en van elkaar te kunnen leren. We krijgen er binnen de organisatie ruimte voor om te experimenteren, vind ik. Ik hoor dat één van de voorstellen op het directieseminarie (zie elders in dit dossier) was om een expertisenetwerk op te richten. Dat vind ik een goed idee, want als we dit van op ons eigen eilandje moeten doen, redden we het niet."

Greet Leduc

"Dankzij het zorgbeleid dat we door de jaren heen hebben opgebouwd kunnen we de toenemende zorgvraag aan. Dan gaat het vaak over complexere zorgvragen: begeleiding van leerlingen met ASS, ADHD, dyslexie, hulp bij gameverslaving, begeleiding in een rouwproces, onderwijs aan huis, zelfverwonding, ... Het kan altijd beter, daarom zou een netwerk binnen de eigen organisatie met mensen uit verschillende sectoren geen slechte zaak zijn."

Dirk Decaluwé

"In Brakel werken we met verschillende scholen samen, maar hier is geen psychiatrisch ziekenhuis of een school voor buitengewoon onderwijs. Overleg met die sectoren zou nochtans ook goed van pas komen."

Claudine De Norre

"Wat zeker zou helpen om Jan uit zijn moeilijke situatie te halen is een kleinere leefgroep. Om de crisissen te

verminderen willen we er toe komen dat Jan zelf inziet waar zijn problemen liggen en tegen welke muren hij telkens opnieuw botst. Maar dat is heel tijdrovend; het vraagt veel geduld en individuele tijd. Het zou ook goed zijn om zijn mama meer te betrekken bij de hulpverlening, bijvoorbeeld door middel van thuisbegeleiding, gezinsgesprekken,..."

Steven Vanderiviere

"We moeten meer netwerken: samenwerkingsverbanden opzetten met MPI's, met scholen, ... Zo kunnen we van onderuit bewijzen dat we willen en kunnen samenwerken. Het is ook aan de overheid om het hokjesdenken te verlaten. We horen ministers vaak praten over 'zorg op maat', maar dat blijft beperkt tot één sector. Veel jongeren krijgen geen kansen meer, maar wij willen voor de lastigsten gaan. En dat kunnen we niet alleen."

Mark Frederickx

Problematiek besproken op directieseminaries

Heb je je al afgevraagd wat jouw directie is gaan doen in Houffalize? Wel, begin februari en eind maart vonden daar de directieseminaries plaats. Thema was 'Inspiratoren en begeleiders binnen een lerende organisatie'. Op het programma stonden lezingen van gedelegeerd bestuurder Raf De Rycke, Prof. Paul Gemmel, Jef Colruyt en van lingerieproducent Herman Van de Velde. Zij vertelden vanuit hun ervaringen over inspirerend leiderschap. Er werd ook uitgebreid aandacht geschonken aan de bevindingen van de rondetafels. Alle directieteams konden concrete voorstellen doen om intersectorieel samen te werken. Op www.dichtbijmagazine.be vind je extra info.

Column

> **Herman Wouters** werkt in een voorziening voor mensen met een mentale beperking. Hij heeft een dochter die ook als orthopedagoog afstudeerde, een zoon die momenteel vrijwilligerswerk doet in Guatemala, een dochter die Nederlands geeft aan allochtone mama's in Brussel en een zoon die theatermaker is.

De belangrijkste vraag

W e zagen het klooster langzaam uitsterven. De paters, onze burens, hebben een groot domein op de heuvel. Hun oprit ligt naast onze tuin. Toen bekend werd dat ze hun klooster gingen verkopen, had de buurt toch wat vragen. We mochten tot dan toe wandelen op hun terrein en jongeren gebruikten elke dag de lange opritlaan als kortere binnenweg om naar school te fietsen. We volgden dus met een meer dan gewone belangstelling wat er met de gebouwen zou gebeuren. Eerst was er iemand die er een bejaardentehuis van wilde maken en dat leek ons uitstekend – met heel de buurt daar onze oude dag doorbrengen – maar het ging niet door. Dan speelde een immobielkantoor met de gedachte om er appartementen van te maken. Uiteindelijk werd het een afkickcentrum voor jonge drugsgebruikers.

»Ik aarzelde om mijn vraag te stellen.«

In de buurt werd er druk gespeculeerd. Iemand wist stellig dat onze eigendommen in waarde zouden verminderen. Konden we er nog wel gaan wandelen? En wat met de fietsers? Enkele weken geleden organiseerde het centrum een informatievergadering voor de omwonenden, waar we ook al onze vragen zouden kunnen stellen. Mijn vrouw en ik gingen er naartoe.

De samenkomst vond plaats in de vroegere refter van het klooster. Eerst gaf de architect van de verbouwing een uiteenzetting over de historie van de heuvel. Uit middeleeuwse geschriften bleek dat hier ooit een man die opgejaagd werd door een wolf, in een boom vluchtte. Hij vertelde ook dat je bij klaarlichte hemel de vlam van de petrochemie in de haven van Antwerpen kon zien, zo'n 50 kilometer verderop, en dat hij tevreden was dat het klooster een sociale bestemming zou krijgen, om in de geest van de paters te blijven.

Er zouden twee leefgroepen komen van jongeren die zich enkele maanden uit de maatschappij op deze heuvel

zouden terugtrekken om ernstig na te denken over hun leven en hopelijk een andere richting uit te gaan. Fysieke arbeid, een goed geregeld dagritme en sport waren enkele pijlers van de behandeling.

Dan mochten we vragen stellen. Of we daar nog steeds konden komen wandelen? Dat was geen probleem en ook de fietsers mochten blijven. Toen de verantwoordelijke van het centrum vertelde dat ze voor het uitzicht verschillende hoge bomen zouden vellen, was één van de burens bezorgd dat men vanuit het klooster inkijk zou krijgen in zijn badkamer. Zelf vroeg ik me af hoe laat het personeel 's morgens begon te werken. We slapen met het raam open en als van 's ochtends vroeg al verschillende wagens de heuvel op rijden, zou dat kunnen storen. Eigenlijk was het een pietluttige vraag en ik aarzelde vooraleer ik ze durfde te stellen, maar ik deed het uiteindelijk toch. Ze waren er hier en daar nog kleine bezorgdheden van mensen uit de buurt, onmogelijk in vergelijking met de uitdagingen voor het centrum om deze jongeren op een ander spoor te zetten.

Toen stond er een man uit het publiek op en zei tegen de coördinator: "Wij hebben nu onze vragen kunnen stellen, maar misschien hebt u ook vragen aan de buurt. Wat verwachten u van ons als steun voor jullie werk met die jongeren?"

En dat was – dacht ik daarna – eigenlijk de belangrijkste vraag.

